

Kirkerådet

Dato:
05.09.2016*Vår ref:**Deres ref:**Arkiv nr:***Hørings svar: Vigselsliturgi og forbønnsliturgi for likekjønnede og ulikekjønnede par**

Det følgende er Presteforeningens svar på høringen om vigselsliturgi for likekjønnede og ulikekjønnede par. Høringen er behandlet i sentralstyret 25.august 2016.

Presteforeningen (PF) legger noen overordnede synspunkter inn som svar på punkt 11 «Andre kommentarer», og legger dette helt først i høringssvaret. Svarene på de andre spørsmålene kan dermed sees i lys av dette.

Punkt 11 Andre kommentarer (overordnede synspunkter):

Høringsdokumentet framhever punkt 3 i kirkemøtets vedtak, og innenfor dette punktet igjen de to kravene om «tilsvarende» liturgi og en liturgi som kan brukes av alle.

Kirkemøtekomiteen bemerker til bruken av ordet tilsvarende at dette må komme til uttrykk ved at den nye liturgien «i form og innhold» må ligge nært opp til den liturgien vi allerede har for inngåelse av ekteskap mellom mann og kvinne. Hva dette betyr i praksis ved utarbeidelse av ny liturgi bør etter PFs syn imidlertid diskuteres.

Vigselsliturgien fra 2003 er omdiskutert i presteskapet. De prestene som er misfornøyde peker særlig på behov for endringer eller større valgfrihet i innledningsdelen, «fundamentalordene» og bønnedelen.

Når utkastet til ny liturgi for alle par (som ønsker å bruke den) nå skal lages kunne man brukt anledningen til å jobbe mer grundig med et alternativ. Høringsdokumentet understreker flere ganger at 2003-liturgien ikke skal endres nå, og da er det den nye liturgien som må formes etter den for å bli «tilsvarende». Likheten mellom de to liturgiene vil av noen bli forstått som positivt fordi det understreker likeverdet mellom ekteskap på tvers av kjønnsammensetning i paret, og det markerer en liturgisk kontinuitet. For andre vil den iøynefallende likheten være provoserende.

Å utvikle nye liturgier er en alvorlig sak i enhver kirke. Liturgien uttrykker vår tro. Liturgi er lære. Å finne sanne og bærekraftige ord satt sammen til en fungerende helhet må være

viktigere enn skjøre kirkepolitiske kompromisser. PF er klar over at det er en meget tett tidsplan i denne saken, men vi vil understreke behovet for at man i den kommende fasen i utviklingen av denne liturgien legger vekt på å stå i dialog med et drøyt tiår med praksiserfaring med gjeldende vigselsturgi. Et slikt arbeid trenger ikke stå i motsetning til kravet om en «tilsvarende» liturgi.

En annen forståelse av vedtaket om «tilsvarende», og utdypingen «ligge nært opp til» någjeldende liturgi i «form og innhold» kunne være for det første at liturgiens deler (innholdet) er de samme – innledningsord, tekstlesninger, tale, ekteskapsinngåelse osv – og dernest at disse følger på hverandre i tilsvarende rekkefølge (form). Det ville som i utkastet gi samme rekkefølge av de samme elementene som i 2003-liturgien. En slik forståelse av «tilsvarende» ville gitt muligheter til et videre arbeid på språklig detaljnivå. Utkastet slik det foreligger gir mulighet til å skape en vigsel som i stor grad ligner vigslen slik vi kjenner dem i dag. Hvis det i tillegg kunne by på flere alternativer til innledningsord og bønner, ville det være gledelig for mange av PFs medlemmer, og vi tror at man lettere kan skape liturgier som er sakssvarende/sanne i møte med det mangfold av livssituasjoner som parene kommer med. Vi kommer med noen forslag i det følgende.

Kravet til at 2003-liturgien ikke skal endres gjennomføres etter PFs syn for rigid. Vi mener noen endringer er nødvendige, og foreslår disse under. Dette dreier seg stort sett om endringer i alminnelige bestemmelser og endringer som oppdaterer 2003-liturgien i forhold til vår øvrige liturgiutvikling.

1. *Mener dere at liturgiforslagene (Ordning for vigsel og vigselsturgi og forbønnssturgi for likekjønnede og ulikekjønnede par/) svarer godt til Kirkemøtets vedtak (KM sak 17/16)?*

Det utkastet som er sendt på høring er et adekvat svar på Kirkemøtets bestilling i sitt vedtak, men det er i forlengelsen av våre kommentarer over også mulig å tenke seg andre utkast som ville svart like godt på bestillingen. At den nye liturgien skal være «tilsvarende» i «form og innhold» behøver ikke bety at den er bortimot en blåkopi av 2003-liturgien med kun de nødvendige endringer, slik utkastet framstår.

2. *Er dere enige i å kalle ordningen «Vigselordning for likekjønnede og ulikekjønnede par» / «Vigselordning for likekjønna og ulikekjønna par»? Gi eventuelt forslag til en annen benevnelse.*

«Vigselordning for likekjønnede og ulikekjønnede par» er en usedvanlig tung formulering, og vi vil forsøke å foreslå alternativer. Den framstår også lite tilsvarende overskriften over den eksisterende ordning hvor det i høringsdokumentene står som overskrift «Ordning for Vigsel». I den liturgiske boka «Vigsel» fra 2003 brukes formuleringen «Ordning for vigsel» kun som bunntekst på sidene, mens overskriften over ordningen kort og godt er «Vigsel». Hvis den nye liturgien skal være tilsvarende den vi har fra 2003, kan de godt ha dette som overskrift begge to, i stedet for at den nye må belemres med en lang forklarende tilleggstekst. Vi foreslår i stedet at de to liturgiene begge benevnes «Vigsel», og med sine respektive årstall i tillegg: Vigsel 03 og Vigsel 17 (evt 2003 og 2017). I alminnelige bestemmelser kan det så sies hvem liturgien kan brukes av, og påpekning av at to alternativer med litt forskjellige målgrupper finnes kan innarbeides i alminnelige bestemmelser for begge ordningene.

3. Alminnelige bestemmelser (s 1-2).

Både presiseringen av avgjørelsesmyndighet i pkt.3 i alminnelige bestemmelser for den nye liturgien og endringene i tråd med liturgireformen i pkt.7 bør innarbeides i 2003-varianten av alminnelige bestemmelser. Som nevnt over bør det også tas inn et felles punkt som påpeker at det finnes to liturgier og hvem de er utformet for. For øvrig oppfatter vi de foreslåtte endringene som sakssvarende.

Vedr. avgjørelsesmyndigheten i pkt.3: PF vil understreke at prester har samvittighetsfrihet til ikke å vie par av samme kjønn, men normalt ikke har rett til å nekte å bruke en vedtatt liturgi. En prest vil derfor ikke kunne påberope seg sin samvittighetsfrihet som grunnlag for å ikke bruke vigselsliturgien som vedtas i 2017 i møte med ulikekjønnede par. PF mener at det er viktig at man holder fast på den liturgiske avgjørelsesmyndighet som er tillagt presten generelt gjennom tjenesteordningen. Denne er imidlertid ikke begrunnet i prestens samvittighet, men i prestens faglige skjønn og den myndighet man er gitt av kirken gjennom ordinasjonen.

4. Den innledende teksten eller til punktene 1, 2 og 3 i forslaget til vigselsliturgi for likekjønnede og ulikekjønnede par?

PF mener høringsdokumentets framstilling av de mange mulighetene for inngang i kirken er litt lite trofast mot det som faktisk står. Det ville være ønskelig hvis prester og kirken i sterkere grad understreket hovedalternativet her: Paret går inn sammen, eventuelt som del av en større prosesjon. Vi skal ikke dra en lang argumentasjon for dette, men nøyer oss med å vise til ferske offentlige diskusjoner om saken.

Når det er sagt, står poenget seg fra høringsdokumentet om at det «er lagt til rette for stor frihet for hvordan inngangsprosesjonen kan legges opp». Det er å håpe at høringen også kan bidra til at flere benytter seg av denne friheten.

Vi mener i tråd med utkastet at bruken av begrepet «par» er god.

Til pkt.2: Det hadde vært ønskelig å få tilbake NFGs forslag om utvidet treenighetshilsen som et tredje alternativ. Jf. vår forståelse av «tilsvarende» lagt fram under spørsmål 11.

5. De innledende ordene under punkt 4 Skriftlesninger («Gud har skapt oss [...] stå ved hverandres side livet ut»)?

De innledende ordene under punkt 4 inneholder flere formuleringer som for en del vigselshandlinger er problematiske, men som for andre er vellykkede og treffende. Innledningsvis vil vi derfor peke på muligheten til å ta ut denne innledningen av liturgien, og i stedet bare kort introdusere skriftlesningene med en formulering som «la oss høre hva Bibelen/Guds ord/den hellige skrift sier om kjærlighet», eventuelt «kjærlighet og troskap». Innledningen slik den nå står, framstår som en slags felles forkynnelse om ekteskapet som vi alle står samlet om, og som vi lytter til tekstene i lys av. Når vi vet at det er uenighet om påstandene i denne innledningen, bør den enten tas ut eller bearbeides videre.

Når dagens liturgi slår fast at ekteskapet (slik vi kjenner det underforstått) er «Guds gode gave» er vi ved en annen av de omstridte formuleringene i dagens ordning for vigsel. For mange er dette svært treffende formuleringer, mens for andre framstår dette som ahistorisk og på forskjellig vis teologisk problematisk.

Det ville på bakgrunn av dette – den allment kjente teologiske uenighet i Den norske kirke og presteskap – være bra hvis vi setter kreftene inn på å finne fram til liturgisk språk som forener på tvers av forskjeller. Når det gjelder hovedgudstjenesten har Den norske kirke valgt å skape et mangfold av liturgiske valg som gir menigheter og kirkelige ansatte reelle valgmuligheter når de skal skape en gudstjenestelig profil. Dette er selvsagt også en mulig strategi for liturgi for kirkelige handlinger. Et viktig anliggende for oss i denne sammenhengen er å skape mulighet for å møte et mangfold av par, livshistorier og livssituasjoner med en liturgi som snakker sant om det som skjer med dem, akkurat her og nå, når de inngår sitt ekteskap. På den annen side anerkjenner vi at «gjenkjennelse» er vel så viktig ved kirkelige handlinger som i forhold til gudstjenestelivet søndag formiddag. Det beste ville være å se nærmere på formuleringer man kunne samles om.

Konkret til utkastet:

- «Når to mennesker velger å leve sammen i ekteskap» - Til forskjell fra 2003-liturgien fokuseres det nå mer direkte på de konkrete to som faktisk skal inngå ekteskap ved at menneskene nevnes i stedet for at utgangspunktet tas hos Gud (2003: «Han har ordnet osv»). Dette kan tas litt lenger ved at ordene rettes rett til de som står der: «Når dere velger å leve sammen i ekteskap».
- «Stadfester Gud dette fellesskapet» osv – Denne formuleringen framstår som påståelig på Guds vegne, både i 2003 og i det nye utkastet. I tilknytning til delsetningen foran i det nye utkastet blir den enda mer problematisk i den nye ordningen: Vi forutsetter at Gud velsigner et konkret ekteskap mellom to uansett. Når vi fortjenstfullt lar liturgisk språk nærme seg vår konkrete hverdag, må vi samtidig bli noe mer tilbakeholdne på Guds vegne; ikke påstå, men heller be eller spørre eller gjenfortelle eller beskrive.
 - Forslag til alternativ formulering: «Når dere (evt nevnes navnene) velger å leve sammen i ekteskap, ber vi om Guds velsignelse over samlivet deres.»
- «Ekteskapet er Guds gode gave» - Dette vil vi gjerne tro er sant, men vi vet godt at ekteskapet også har mange andre sider, og for noen også er et svært vondt sted å være allerede fra første stund. Når en slik formulering brukes ubeskyttet i liturgi, risikerer vi å treffe noen direkte i egne erfaringer på en måte vi ikke ønsker. Jf. diskusjonen om forholdet mellom syndsbejelsen og overgrepserfaringer. Vi støtter NFGs forslag om å ta denne formuleringen ut.

6. *Forslaget til to obligatoriske skriftlesninger og at disse skal være Sal 36,6-10 og 1 Joh 4,7-12? Angi eventuelle andre forslag til lesninger.*

Vi ser ikke gode nok argumenter for å velge akkurat disse to tekstene som obligatoriske, ei heller ha obligatoriske tekster i vigselsliturgien i det hele tatt. Det er heller ikke argumentert godt for dette i høringsdokumentet, snarere tvert imot. Dokumentet påpeker at det innenfor bispemøtets flertalls ekteskapssyn ikke lenger er behov for noens ekteskapets «fundamentalord». Når troen på «fundamentalord» uansett ikke lenger er til stede i det ekteskapssynet som ligger bak den nye liturgien, foreslår vi å sette par og prest fri til selv å velge tekster fra det brede utvalget i liturgien. På dette punktet er det ikke mulig at den nye

liturgien er «tilsvarende», her kommer det fram at det ligger forskjellige syn på ekteskapet til grunn. Det må vi leve med, og dermed leve med forskjeller mellom de to liturgiene.

I tillegg vil en slik tekstlig valgfrihet i ordningen for vigsel gjøre at den helt logisk bli likere ordningen for gravferd. De regnes begge som kirkelige handlinger, og ingen av dem er sakrament. Ingen bibeltekst har «innsatt» handlingene. Tekstene velges fra et utvalg ut fra anledningens karakter. Verken vigsel eller gravferd har behov for «fundamentalord», men de trenger kontekstualisering. Dette er ikke blitt mindre viktig når det gjelder vigsel, mennesker gifter seg i dag i mange forskjellige aldre, og med bakgrunn i svært forskjellige livserfaringer, også samlivsmessig.

Dersom man ender med å gå inn for faste tekster innledningsvis, mener vi man bør finne en mer passende nytestamentlig tekst.

7. Punkt 7 Ekteskapsinngåelse.

Paret går strengt tatt ikke fram til «Herrens alter», men til alterringen. Vi kan ikke se gode grunner til å beholde denne for mange distanserende og lite kjønnsinkluderende formuleringen. Alternativer: «Kom nå fram, så vi kan høre...» eller «Kom nå fram til alterringen, så vi kan høre...» Hvis det er ønskelig å fortsatt invitere til alteret bør dette omtales som «Guds alter».

8. Punktene 8 – 13 (Overrekkelse av ringer, forbønn, musikk/symbolhandlinger, salme, velsignelse, utgang).

Vi savner flere alternative bønner, slik vi vet mange har savnet det siden 2003 og lenge før det. Ønsket om alternativer går særlig i to retninger: Enda mer livsnært og konkret språk, og en større bredde i bønneutvalget. Det siste handler om å ta høyde for de mange forskjellige parene og deres konkrete situasjon, men også om behovet for å be for mer enn seg selv ved denne anledningen. En mulighet er å likestille A og B-variantene i pkt I med pkt II, slik at man får tre likestilte valgmuligheter. Man kan også legge inn flere og mer forskjellige alternativer til bønner under pkt I. Vi er imidlertid usikre på om det virkelig er nødvendig med obligatorisk, felles utformet bønnemateriale ved vigsel. Vi tror det beste vil være noen faste varianter man kan velge mellom, likestilt med muligheten til å bruke en fritt og kontekstuel utformet bønn.

9. Det er lagt til 4 nye skriftlesningene som en kan velge å lese. Bør noe tas ut og/eller andre skriftlesninger tas inn?

Ingen kommentar.

10. Forbønnsliturgi for likekjønnede og ulikekjønnede par.

Kommentarene over gjelder så langt det passer.

11. Andre kommentarer

Se starten av høringssvaret.

Med vennlig hilsen

DEN NORSKE KIRKES PRESTEFORENING

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Martin Enstad', written in a cursive style.

Martin Enstad
Leder